
Mats Persson och Eva Skult (red):

Tillämpad makroekonomi

SNS Förlag 2003, 196 s

Traditionellt har undervisningen i såväl mikro- som makroekonomi på grundnivån bedrivits med hjälp av stora, världsomspännande läroböcker. Dessa läroböcker är i allmänhet av amerikanskt ursprung och tar sin utgångspunkt i amerikanska förhållanden. I de fall där den amerikanska versionen har kompletterats med en europeisk utgåva har exempel på och tillämpningar av teorierna i huvudsak varit kopplade till Storbritannien. Eftersom den historiska och institutionella ramen för makroekonomin skiljer sig åt mellan länder och det är svårt, för att inte säga omöjligt, att förstå dagens makroekonomiska skeende utan relativt ingående kunskaper om sådana ting är ett svenskt fokus en nödvändighet i undervisningen i vårt land. I allmänhet har vi löst detta problem genom att vid sidan om den amerikanska läroboken låta grundkursen i makroekonomi omfatta en svensk bok med tonvikt på svenska förhållanden, ett artikelkompendium med en sammanställning av olika för Sveriges ekonomi relevanta frågor eller både och.

Ambitionen med boken "Tillämpad makroekonomi" är att i koncentrerad form tillhandahålla den förankring i Sveriges ekonomi som är nödvändig som komplement till den teoribildning som presenteras i de amerikanska läroböckerna. "Tillämpad makroekonomi" är en antologi med sex kapitel som bidrar med olika perspektiv på aktuella makroekonomiska förhållanden. Tonvikten ligger på svenska institutioner och aktuella frågor. Förutom att utgöra kompletterande litteratur på grundkurser i makroekonomi framgår att redaktörernas målsättning också är att erbjuda den intresserade allmänheten en överblick över svensk makroekonomi.

Vilka frågor som är aktuella i makroekonomiska sammanhang är ofta starkt beroende av det ekonomiska läget. Erfarenheterna

från 1970- och 1980-talet har gjort att vikten av låg inflation och upprättandet av penningpolitiska institutioner för att uppnå detta mål har blivit en dominerande fråga. Den svaga BNP-tillväxten efter 1970 i kombination med de teoretiska landvinningarna inom tillväxtområdet i slutet av 1980-talet har fört fram den långsiktiga utvecklingen som något som på allvar konkurrerar med stabiliseringspolitiken om diskussionsutrymmet. Och just i år har förstået EMU-frågan varit högaktuell. Det är dock knappast troligt att just dessa frågor kommer att dominera den ekonomisk-politiska agendan för evigt eftersom den makroekonomiska debatten är stadd i ständig rörelse. Redaktörernas avsikt att ge ut nya upplagor ungefär vartannat år, där syftet inte endast är att revidera befintliga texter utan även att ge plats för nya ämnen i takt med att ekonomin förändras, blir därför särskilt vällovlig.

Boken inleds av Assar Lindbeck med en exposé över svensk stabiliseringspolitik under de senaste 30 åren. Läsaren delges ett koncentrat av viktiga händelser under perioden. Härvid framträder en klar bild av de mest grundläggande orsakssambanden kring devalveringarna och deras konsekvenser samt förloppet som ledde fram till krisen i början av 1990-talet. I kapitlet förs även en diskussion om frågan varför Sverige lyckades bibehålla låg arbetslöshet längre än de flesta andra västeuropeiska länderna. Lindbeck avslutar sedan med en sammanfattning av några viktiga ekonomisk-politiska lärdomar i form av svårigheterna som är förknippade med finjusteringar av konjunkturen, vikten av att den makroekonomiska politiken är förenlig med växelkurssystemet, behovet av att undvika alltför vidlyftig kreditgivning och alltför kraftiga variationer i hushållens sparkvot, de automatiska stabilisatorernas funktionssätt

samt problemen med att genomföra i sig positiva strukturella reformer vid ur konjunkturell synvinkel olyckliga tillfällen. Kapitlet knyter därigenom väl samman den stabiliseringspolitiska historiken med dagens ekonomiska situation och ger därigenom underlag för den för studium av makroekonomi så grundläggande insikten att kännedom om den tidigare utvecklingen är nödvändig för att förstå och hantera dagens ekonomi.

Redan i det första kapitlet – men även i de efterföljande – framträder ett principiellt problem för en bok av den här typen. För att möjliggöra en skildring av Sveriges stabiliseringspolitik med hjälp av gängse ekonomiska termer måste författaren antingen förutsätta att läsaren redan är bekant med dessa eller själv introducera dem innan redogörelsen för Sveriges stabiliseringspolitik tar vid. Om den tilltänkta läsekretsen är studenter på grundnivån som dessförinnan har tagit del av en engelskspråkig lärobok som innehåller erforderliga teorier och termer behöver teorierna inte ingå i boken. Men för den allmänt intresserade läsaren som söker en orientering i ämnet makroekonomi är sådana grundkunskaper närmast oundgängliga för förståelsen, vilket skulle kunna föranleda en avsevärt mer ingående presentation av tillämpliga teorier. Att tillgodose dessa skilda behov på samma gång är inte lätt. Det är därför desto mer glädjande att konstatera att den inledande teoriöversikten i Assar Lindbecks kapitel är mycket väl avvägd. Ett kort inledande avsnitt som definierar vad som menas med makroekonomisk instabilitet och konjunktursvängningar följs av en längre diskussion om Phillipskurvan som därtill i de flesta avseenden är väsentligt bättre än den som brukar återfinnas i de gängse läroböckerna.

Sedan följer ett kapitel om penningpolitik av Mats Persson. Med dagens rörliga växelkurs har penningpolitiken större möjlighet att påverka efterfrågan och BNP än finanspolitiken och det är därför helt följdriktigt att denna form av ekonomisk politik ägnas stor uppmärksamhet. Mats Persson ägnar det

inledande avsnittet åt att beskriva hur dagens penningpolitiska princip med en självständig centralbank med inflationsmål har växt fram. Bakgrunden i form av 1970-talets ackommodationspolitik och 1980-talets normpolitik innebär därvid en viss överlappning med den stabiliseringspolitiska historiken i föregående kapitel, men perspektiven skiljer sig åt i tillräcklig utsträckning för att överlappningen inte ska bli störande.

Återstoden av kapitlet ägnas i huvudsak åt olika praktiska aspekter på penningpolitikens utformning, först av generell art och sedan specifikt för Sverige. Till att börja med förs ett resonemang kring distinktionen mellan styrning av penningmängden och styrning av räntan, där det tydligt framkommer varför de flesta centralbanker i dag ägnar sig åt räntestyrning. Denna poäng blir särskilt viktig, eftersom läroböcker i de flesta fall utgår från att centralbanken agerar genom direkta ändringar av penningmängden. Därefter analyseras utförligt det centrala sambandet mellan ränta och växelkurs. Sambandet konkretiseras genom det välkända exemplet med Riksbankens räntehöjningar i samband med valutakrisen 1992.

Persson visar sedan hur Sveriges Riksbank påverkar räntorna i landet genom sk repor samt varför inflationsprognoser är av avgörande betydelse och något om hur dessa genomförs. Kapitlet avslutas med en kortare diskussion kring tre viktiga problem som dagens penningpolitiska beslutsfattare har att bemästra. Sammantaget är Mats Perssons bidrag ett mycket bra komplement till den framställning av centralbanker och penningpolitik som återfinns i läroböckerna; läsaren får en fördjupning av den allmänna diskussionen och en god bild av Sveriges institutionella ramar för bedrivande av penningpolitik.

Bokens tredje kapitel handlar om EMU och är skrivet av Harry Flam. Det är ingen överdrift att påstå att EMU-frågan är den som i dagens läge är allra lättast att väcka entusiasm för på grundkurser i makroekonomi. Detta faktum ställer naturligtvis extra stora

krav på såväl lärare som läroboksförfattare att belysa konsekvenserna av EMU på ett så allsidigt sätt som möjligt. Harry Flam lyckas väldigt väl med denna uppgift genom att tydligt och klart spalta upp ett stort antal av de viktigaste aspekterna på ett medlemskap. Slutsatsen i artikeln är klädsamt modest, emedan den framhåller att det är ganska enkelt att identifiera betydande vinster och kostnader men att det är förenat med stora svårigheter att värdera dessa vinster och kostnader i förhållande till varandra.

Flams artikel inleds med ett klarläggande om att EMU innebär både gemensam valuta och gemensam penningpolitik. Den senare aspekten intar dessvärre alltför ofta en underordnad roll i den allmänna debatten trots att den rimligen är att betrakta som minst lika betydelsefull. Innan diskussionen av för- och nackdelar med ett svenskt deltagande ges också en redogörelse för EMU i termer av reala växelkurser som möjligen kan vara något svårgenomtränglig för en läsare utan förkunskaper. Återstoden av artikeln utgår ifrån den viktiga skiljelinjen mellan konsekvenser för å ena sidan effektiviteten i resursutnyttjandet – dvs om EMU innebär högre BNP och högre långsiktig tillväxt – och å andra sidan variationer i resursutnyttjandet – dvs om EMU innebär större eller mindre konjunktursvängningar och om Sveriges möjligheter att motverka dessa konjunktursvängningar försämras av ett medlemskap. Slutligen anläggs två rent politiska perspektiv som behandlar frågan om demokratisk kontroll och ökad politisk integration som följd av valutaunionen.

Ett område som med all säkerhet hade getts stort utrymme i en bok om svensk makroekonomi oavsett under vilken tidsperiod boken hade kommit ut är arbetsmarknaden och arbetsmarknadspolitik. Bertil Holmlund och Anders Forslund svarar för kapitlet, vars skildring av den svenska arbetsmarknaden följer det för området vanliga mönstret. Läsaren bjuds först på en genomgång av teoretiska överväganden om vilka faktorer som påverkar arbetslösheten i ett land. Sveriges

erfarenheter av arbetslöshet diskuteras sedan på ett sätt som knyter väl an till de teoretiskt belagda faktorerna.

Den andra delen av artikeln inriktar sig mer specifikt på arbetsmarknadspolitik. Författarna tillhandahåller först en utförlig och mycket intressant genomgång av de olika arbetsmarknadspolitiska medel som har använts i Sverige, där både innehåll och syfte presenteras för vart och ett av de olika medlen. En stor förtjänst är att läsaren därigenom får klart för sig i vilket sammanhang respektive medel uppkom och infördes. Sedan diskuteras ingående om de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna har fått avsedda effekter och om eventuella oönskade bieffekter har uppstått. Diskussionen förs i termer av åtgärdernas inverkan på lönebildning, arbetskraftsdeltagande, matchningen av arbetssökande och lediga platser och den viktiga frågan om arbetsmarknadspolitiska åtgärder skapar sysselsättning genom att tränga ut ersätta andra icke-subsventionerade arbetstillfällen.

Den femte artikeln av Lennart Erixon behandlar frågan om långsiktig ekonomisk tillväxt. Långsiktig BNP-tillväxt är ett ämnesområde som under lång tid stod i skuggan av konjunkturvariationer och stabiliseringspolitiska överväganden och därför behandlats tämligen styvmoderligt i merparten av de läroböcker som finns på marknaden. Det är därför extra angeläget att ge tillväxtfrågan stort utrymme i en bok som är tänkt att komplettera traditionella läroböcker. Artikeln skiljer sig i viss mån från bokens övriga artiklar så till vida att den kräver ett större mått av bakgrundskunskaper för att kunna läsas med full behållning. Begrepp som Solowmodellen och balanserad tillväxt förs exempelvis in i sammanhang där det troligen underlättar för läsaren att ha stött på dessa begrepp tidigare.

Erixons bidrag ger en lång rad insikter om vilka faktorer som har påverkat Sveriges BNP-utveckling under de senaste 30 åren. Artikeln går i flera avseenden bortom den vanliga tillväxtlitteraturen genom att t ex

peka på förändringar i arbetskraftsdeltagande och arbetslöshet som avgörande för Sveriges eftersläpning gentemot USA sedan 1990-talets början. Det framhålls vidare att produktivitetstökningar inte uteslutande beror på tekniska framsteg utan också på fenomen som organisation, stordriftsfördelar och struktur-omvandling i ett land, vilket är ytterligare ett steg bortom modellvärlden. Naturligtvis innehåller artikeln även en översikt över den neoklassiska och den endogena tillväxtteorin och deras betydelse för förståelsen av tillväxtrelaterade spörsmål samt en diskussion av vad empiriska studier på tillväxtområdet har bidragit med.

Som avslutning bidrar Mats Persson och Eva Skult med en mycket förtjänstfull diskussion av inkomstfördelningen i samhället. Frågan analyseras från ett flertal olika aspekter. Artikeln är upplagd så att olika konceptuella problem med studiet av inkomstfördelning läggs fram ett efter ett, varvid läsaren antingen delges en kortfattad redogörelse för flera olika möjligheter eller klart får veta hur och varför analysramen avgränsas. I inledningen diskuteras t ex avvägningarna mellan fördelning av inkomst och fördelning av förmögenhet, fördelning av inkomst och fördelning av välfärd, där det senare rimligen är ett vidare begrepp, samt fördelning av möjligheter och fördelning av resultat. Författarna väljer att koncentrera sig på den svenska inkomstfördelningen.

Författarna konstaterar först kort att andelen av samhällets totala inkomster som tillfaller produktionsfaktorn arbetskraft har uppvisat en uppåtgående långsiktig trend under de senaste 50 åren. Därefter fokuserar artikeln helt på fördelningen av inkomster mellan hushåll. Denna fördelningsaspekt belyses med hjälp av framför allt FN:s olika mått på inkomstfördelning samt beräkningen av en gini-koefficient för Sverige. Både utvecklingen över tiden och situationen i förhållande till andra länder berörs. Slutligen förs ett resonemang om vilka faktorer som avgör inkomstfördelningen i ett land.

Om man betraktar bokens innehåll ur ett

helhetsperspektiv står det snabbt klart att den täcker in många viktiga områden inom svensk makroekonomi. Men om jag likväl ska drista mig till att föreslå en utvidgning av innehållet, så hade jag gärna sett att en särskild diskussion om finanspolitiken i Sverige hade tilldelats en egen artikel. Finanspolitiken har som bekant varit i fokus för den ekonomiska politiken under merparten av efterkrigstiden. Och även om Mundell–Fleming-modellen lär oss att finanspolitikens inverkan på den totala efterfrågan i en liten, öppen ekonomi med rörlig växelkurs är begränsad, så kommer ett beslut om att införa euron att leda till att endast finanspolitiken kvarstår som inhemskt stabiliseringspolitiskt verktyg. En beskrivning av finanspolitikens institutionella ramar och en analys av dess möjligheter skulle därför ytterligare förgylla nästa upplaga.

Totalt sett råder det inget tvivel om att ”Tillämpad makroekonomi” uppfyller sitt syfte. Boken kompletterar väldigt väl de amerikanska läroböckerna med en starkt koncentrerad men ändå utförlig diskussion om svenska makroekonomiska förhållanden och svenska makroekonomiska problem. Därtill kommer att den i vissa avseenden inte bara kompletterar utan dessutom bidrar med en fördjupning av de amerikanska böckernas innehåll. Den har dessutom förtjänsten att vara kortfattad, vilket gör att den undviker alltför mycket upprepningar i förhållande till de böcker den är tänkt att komplettera, vilket underlättar för läsaren. Att den är kortfattad gör emellertid även att den troligen kräver ett visst mått av möda och energi för den läsare som ger sig i kast med boken som en fristående introduktion till makroekonomiska frågor. Denna lilla reservation påverkar dock inte det övergripande omdömet att ”Tillämpad makroekonomi” är ett utmärkt sätt att relativt snabbt tillgodogöra sig huvuddragen i den svenska makroekonomiska debatten.

Pontus Hansson,
fil dr, Lunds universitet